

Kehitysvammaliiton lausunto: Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma

11.6.2021

Kiitämme mahdollisuudesta lausua kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmasta. Lausunto on tehty yhdessä Kehitysvammaliiton jäsenten kanssa.

Kehitysvammaliiton kohderyhmänä ovat kehitysvammaiset ihmiset ja muut oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat ihmiset. Maassamme on noin 40 000 kehitysvammaista ja noin 65 000 puhevammaista henkilöä, selkokielen tarvisijoita arvioidaan olevan jopa 750 000 henkilöä.

Kehitysvammaliitto edistää kehitys- ja puhevammaisten ihmisten tasa-arvoa ja osallistumista yhteiskunnassa, kehittää palveluja sekä edistää alan tutkimusta. Liitto edustaa 92 jäsenorganisaatiota – kuntayhtymiä, kuntia, seurakuntia, rekisteröityjä yhdistyksiä ja säätiöitä – sekä yksityisiä ihmisiä. Liiton jäsenet tekevät kehitys- ja puhevammaisyyttä tai toimivat muuten vammaisten henkilöiden hyväksi.

1. Lapset, nuoret ja koronavirüs

Osiassa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Lapsistrategian toimeenpanon edistäminen yhteistyössä laadittavan lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvan monialaisen toimenpidekokonaisuuden kanssa. Koronavirüs on vaikuttanut syvästi lasten, nuorten ja perheiden asemaan. On olennaista, että lapsistrategian toimeenpanoa edistetään yhteistyössä koronan jälkihoitoa ja jälleenrakennusta koskevan strategisen työn kanssa sekä erityisesti lasten ja perheiden asema huomioiden.
- ◆ Lapsivaikutusten arviointia, lapsibudjetoimia ja lasten osallisuutta koskeva koulutuskokonaisuus ja tukiaineistot kunnille ja alueille yhteistyössä LAPE-muutosohjelman kanssa. Kunnilla on merkittävä rooli koronan jälkihoidon kannalta, ja kriisi on myös osaltaan korostanut lapsivaikutusten arvioinnin, lapsibudjetoiminnan ja lasten osallisuuden merkitystä. Vuonna 2021 alkavalla valtuustokaudella on syytä panostaa näiden elementtien kehittämiseen ja tarjota aineistoa kuntien ja alueiden käyttöön.
- ◆ Lapsivaikutusten arviointia, lapsibudjetoimia ja lasten osallisuutta koskeva koulutuskokonaisuus ja tukiaineistot kuntien nuorisovaltuustoille ja muille lasten ja nuorten vaikuttajaryhmille. Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseksi on perusteltua tarjota edellä kuvattua koulutusta ja aineistoja myös kuntien nuorisovaltuustoille, nuorisoneuvostoille, lasten parlamenteille ja muille lasten ja nuorten vaikuttajaryhmille. Koulutuskokonaisuus ja tukiaineistot tulee suunnitella ja toteuttaa yhdessä kuntatoimijoiden, kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen kanssa.
- ◆ Etäpalveluiden kehittämishanke yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Korona on korostanut alueellista eriarvoisuutta ja eri asemassa olevien lasten kokemuksia. Etänä toteutetut palvelut ovat auttaneet osaltaan turvaamaan lasten oikeuksien toteutumista poikkeusaikana, mutta samalla ne ovat nostaneet esiin yhdenvertaisuuskysymyksiä ja nopeuttaneet digitalisoitumiskehitystä. On olennaista, että lähivuosien kehityksessä huomioidaan laajasti eri alueilla ja elämäntilanteissa olevien lasten yhdenvertaisuus ja erityistarpeet.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Kehitysvammaliitto toivoo, että toimeenpanosuunnitelmassa otetaan huomioon erityisen haavoittuvassa asemassa olleet vammaiset lapset ja nuoret sekä vammaislapsiperheet. Korona-aika ollut erityisen raskasta aikaa omaishoitajille sekä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten perheille. Ryhmässä korostuvat myös yksinhuoltajien rooli ja haasteet. Palvelupäätöksiä on tehty viiveellä eikä palveluita ole saatu tai voitu käyttää. On tärkeää, että kiireellä huolehditaan siitä, että palvelut saadaan toimimaan.

Etäopetuksen toteuttamisen haasteet ja siihen liittyvä puutteellinen tuki ovat vaikeuttaneet erityistä tukea tarvitsevien lasten selviytymistä. Oikeudet opetukseen ja palveluihin ovat toteutuneet muita heikommin. Tuen tarve jatkuu varhaisaikaisuuteen ja tukea on jatkettava myös yli 18-vuoden jälkeen. Koronaan liittyvää tukea on annettava myös koronakriisistä palautumisen aikana ja jälkeen. Lisäksi on turvattava resurssit, jotka tukevat erityistä tukea tarvitsevia lapsia osallistumaan ja valmistautumaan osallistumiseen.

Korona-aikana toteutettuja onnistuneita etäohjauksen ja -tuen ratkaisuja on huomioitava myös tulevaisuudessa.

Osa perheistä kokee toimeentuloahdinkoa, joka on syntynyt, kun vammaisen lapsen ja nuoren tilanteesta johtuen on jouduttu jäämään pois töistä korona-aikana.

Koulutuskokonaisuudessa on tärkeää huomioida vammaisjärjestöissä tehty työ sekä tuotettu tieto ja materiaalit (selkokielisyys, kuvin tuettu materiaali). Vammaisten lasten kuuleminen, esim. osallistuminen nuorisovaltuustojen toimintaan, on huomioitava ja osallistumista on tuettava. Tärkeää on turvata selkokielisyys ja saavutettavat materiaalit, jotka hyödyttävät myös esim. maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria. Toivomme, että järjestöt otettaisiin mukaan tukemaan tätä toimintaa.

2. Syrjinnän ja eriarvoisuuden torjunta

Osiossa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Tiedonkeruu hyvinvointierojen syistä ja niihin vaikuttamisesta. Parlamentaarinen komitea edellytti toimia lasten ja nuorten hyvinvointierojen syiden kartoittamiseksi, jotta hyvinvointieroihin voidaan puuttua mahdollisimman vaikutuksellisin ja lapsen oikeuksia kunnioittavin keinoin. Tämä tiedonkeruu on perusteltua yhdistää mahdolliseen eurooppalaiseen lapsitakuun toteutukseen Suomessa, jolloin se on toteutettavissa virkatyönä ja yhdistettävissä muuhun strategian toimeenpanoon. Lapsistrategian toimeenpanossa vahvuutena on tällöin kokonaisvaltainen ote lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen.
- ◆ Toteutetaan pilotti saavutettavuudesta ja tietoyhteiskunnan toimintamuodoista yhteistyössä lasten ja nuorten kanssa. Lapset ja nuoret eivät aina ole tasavertaisessa asemassa tietoyhteiskunnan jäsenenä. Tämä korostuu, kun palveluja ja toimintaa toteutetaan enenevässä määrin digitaalisessa muodossa, ja muun muassa YK:n lapsen oikeuksien komitea on kiinnittänyt huomiota tähän "digitaaliseen kluuiin" (digital divide). Pilotissa on mahdollista kehittää yhteistyössä lasten ja nuorten kanssa ratkaisuja ja suuntaviivoja yhdenvertaisemman ja saavutettavamman digitaalisen kansalaisuuden turvaamiseksi.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Kehitysvammaliitto korostaa, että saavutettavuudessa tulee huomioida myös kognitiivinen saavutettavuus ja selkokieli. Kun tehdään saavutettavia verkkopalveluja, se palvelee kaikkia käyttäjiä. Digitaalitojen lisäksi kuilua kasvattavat myös taloudelliset syyt.

Vaikka digitaalinen saavutettavuus huomioisi kattavasti eri näkökulmia, ei digitaaliset palvelut sovi kaikille lapsille kuitenkaan. Heillä voi olla neurologinen vamma tai sairaus, joka estää digitaalisten palveluiden käytön. Tarvitaan muita vastaavia palveluita rinnalle.

Toivoimme, että osana hyvinvointieroihin liittyvää valtakunnallista tiedonkeruuta huomioidaan vammaisuuteen liittyvät asiat ja vammaisuuteen saatavan tuen/palvelujen saatavuus

Erytisesti vammaisista lapsista ja nuorista on liian vähän tietoa päätöksenteon pohjaksi. Näitä tietoaaukkoja tulisi tässä yhteydessä pyrkiä paikkaamaan. Esim. toimintarajoitteisten lasten osalta edellisen kouluterveyskyselyn tuloksista ei ole vielääkään raportoitu, eikä ko. kyselyssä myöskään kateta vielä riittävästi kaikenlaisia toimintarajoitteita (esim. kognitiiviset ja vuorovaikutuksen haasteet katveessa).

Muissakin yleisissä lapsille, nuorille ja perheille tehtävissä kyselyissä on huomioitava vammaisuus/toimintarajoitteisuus niin kysymyksissä kuin raportoinneissa.

3. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien turvaaminen

Osiossa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeudet huomioidaan osana eurooppalaista lapsitakuuta. Parlamentaarinen komitea edellytti, että haavoittuvuutta huomioitaisiin paremmin ja että haavoittuvuutta lisäävien seikkojen kasautuminen tunnistettaisiin. Tämä tietopohjaa ja osaamisen kehittämistä vaativa työ soveltuu hyvin toteutettavaksi eurooppalaisen lapsitakuun yhteydessä, sillä sitä koskeva neuvoston suositus painottaa samoin muita heikommassa asemassa olevien lasten erityistarpeita. Haavoittuvuuden huomioimisen tuleekin olla läpileikkaavana periaatteena lapsitakuutyössä.
- ◆ Laaditaan valtakunnallinen toimenpideohjelma luvattomasti sijaishuoltopaikasta poistumisten ennaltaehkäisyyn, luvattoman poissaolon aikaiseen toimintaan sekä jälkityöhön. Lastensuojelulaitoksista luvattomasti poistuneet nuoret ovat suuressa riskissä joutua muun muassa ihmiskaupan uhreiksi tai muuten hyväksikäytetyiksi. Selvitysten perusteella tiedetään myös, että karkumatalla olevat nuoret ovat alttiita päätyämään rikoksen uhriksi tai tekemään itse rikoksia. Tämän monimuotoisen ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan sektorirajat ylittävää työskentelyä ja tiivistä yhteistyötä eri ammattilaisten ja viranomaisten sekä nuorten ja heidän perheidensä kesken. Siksi on perusteltua laatia valtakunnallinen toimenpideohjelma, jossa selvitetään ongelmakohdat ja luodaan selkeät ja yhteneväiset toimintaohjeet eri viranomaisten toiminnalle.
- ◆ Toteutetaan lastensuojelun käsikirja lapsille ja nuorille. Lastensuojelussa on todettu paikoittain suuria puutteita, eivätkä lapset aina ole tietoisia oikeuksistaan tai oikeusturvakeinoistaan. Toimenpiteessä suunnitellaan ja luodaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämän Lastensuojelun käsikirja -sivuston yhteyteen

erityisesti lastensuojelun asiakkaana oleville nuorille oma www-sivustonsa. Suunnitellun sivuston sisältö perustuu Lastensuojelun käsikirjassa olevaan tietoon, ja tieto muotoillaan ja esitetään sivustolla erityisesti yläkouluikäisille nuorille sopivalla tavalla.

- ◆ Laaditaan koulutuspaketti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä ammattilaisille. Seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret kokevat usein muita enemmän kiusaamista ja syrjintää, ja lasten ja nuorten parissa työskentelevillä ammattilaisilla on suuri merkitys heidän hyvinvointinsa kannalta. Tällä hetkellä ammattilaisilla ei kuitenkaan ole aina riittävästi tietoa seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten asemasta. Toimenpiteessä valmistetaan koulutuspaketti aiheesta lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten, kuten kouluterveydenhoitajien, kuraattorien ja muiden opiskeluhoollon toimijoiden sekä lastensuojelun ammattilaisten, käyttöön.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Lapsitakuuasioissa on tunnistettava vammaisten lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä tarpeet. Tuen tarve on vammaisilla henkilöillä usein elämänmittainen eikä kyse ole ajallisesta kriisistä. On otettava huomioon myös perheet, jossa vanhemmilla on vammaisuutta. Haasteet usein kumuloituvat aikuistuessa, esim. köyhyys. Köyhyyden vaikutukset näkyvät elämän eri alueilla: esim. osallistumismahdollisuudet harrastamisessa, vammaisten nuorten mahdollisuudet vuokra-asumiseen ja itsenäistymiseen. Myös vammaisten nuorten aikuisten palkkatyöllistymisen tilanne on Suomessa heikko verrattuna esim. muihin Pohjoismaihin. Kehitysvammaiset nuoret ovat jääneet kuntakokeilujen ulkopuolelle, koska he eivät ole pitkäaikaistyöttömiä vaan eläkkeellä. Heidät on otettava mukaan työllistämistä tukeviin kokeiluihin. Lisäksi tulee panostaa vammaisten henkilöiden työllistämiseen ja palkata lisää työhönvalmentajia kuntiin.

Suunnitelmassa on otettava huomioon ammattikoulun koronakriisin aikana keskeyttäneet nuoret ja heidän tukemisensa takaisin opintoihin.

Korostamme perustason työntekijöiden osaamisen vahvistamista tunnistamisessa ja varhaisessa puuttumisessa. Kehitysneurologiset häiriöt on otettava huomioon, koska näitä ongelmia omaavat lapset ja nuoret ovat jo tämän vuoksi haavoittuva ryhmä. FASD-lapset ja nuoret tulee tunnistaa osana erityisen haavoittuvien lasten ryhmää. Kaikilla erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla ei ole diagnoosia.

Kaikille haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja heidän perheilleen tulee tehdä yksilöllinen suunnitelma, erityisesti henkilöt, joilla ei ole diagnoosia ja sen mukaisesti tehtyä suunnitelmaa (väliinputoajat). Haavoittuvuus syntyy myös olosuhdetekijöistä ja siitä, ettei palveluita, kuten perhepalveluita ole riittävästi. Vammaispalvelujen käsikirjaan tulee olla tätä toimenpidettä tukevaa materiaalia.

Lastensuojelun käsikirjan aineistot on toteutettava myös selkokielellä ja kuvatuettuina. Lisäksi henkilökunnalla tulee olla valmius myös selkopuheen ja -vuorovaikutuksen keinojen käyttöön silloin, kun lapsi tai nuori sitä tarvitsee. Selkokielellä viestiminen vaatii osaamista myös henkilökunnalta, joten olennaista on, että selkokieli on osa eri alojen perus- ja täydennyskoulutusta.

Lisäksi on huomioitava, että osa lapsista tarvitsee myös näitäkin keinoja vahvempia kommunikoinnin tukikeinoja ja erittäin osaavia kommunikointikumppaneita, jotta he saavat tietoa heille ymmärrettävällä tavalla.

Esitämme, että laaditaan selvitys vammaisten lasten laitosasumiseen liittyvistä syistä ja toimenpiteistä, jotka tukevat siirtymistä laitoshoidosta perhe- tai yhteisöasumiseen. Työ soveltuu osaksi eurooppalaista lapsitakuuta koskevaa tietopohja- ja kehittämistyötä.

Lapsitakuussa tulee ottaa huomioon vammaisperheiden riittävä toimeentulo ja työn ja perheen yhteensovittaminen sekä myös lasten ja perheiden sosiaali- ja terveystalvet.

4. Lasten suojele väkivallalta

Osiassa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Toteutetaan lapsiuhritutkimus. Lasten suojele väkivallalta edellyttää tietoa heidän väkivaltakokemuksistaan. Varsinainen lapsiuhritutkimus on toteutettu viimeksi vuonna 2013, ja sen jälkeen asiaa on kartoitettu osana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyä. Lasten ja nuorten kokemus väkivallalta on osin muuttunut koronakriisin myötä, ja siksi varsinainen lapsiuhritutkimus on tarpeen kokonaiskuvan saamiseksi ilmiöstä. Tutkimuksen toteuttaminen edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.
- ◆ Toteutetaan opas ja koulutuskokonaisuus eron jälkeisen väkivallan muodoista. Parlamentaarinen komitea korosti lapsistrategian linjauksissa väkivallan varhaisen tunnistamisen ja siihen puuttumisen merkitystä. Toimivia työmuotoja on tunnistettu muun muassa Lastenasiainalo-työssä, ja on olennaista, että ne saadaan mahdollisimman laajasti käyttöön. Siksi on perusteltua toteuttaa opas ja koulutuskokonaisuus lastenvalvojien, lapsiperheiden sosiaalipalveluiden ja lastensuojelun sekä tapaamispaikkojen työntekijöiden osaamisen ja valmiuksien tehostamiseksi.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Jotta kyselyssä tulee esiin myös selkokieltä tarvitsevien henkilöiden näkemys, tutkimuksessa tulee huomioida myös selkokieli. Kyselyn toteuttamisessa tulee ottaa huomioon myös puhevammaisten lasten kuuleminen.

Vammaisten lasten ja nuorten kohdalla väkivallan kokijaksi tuleminen paikat ovat muun muassa palvelujärjestelmä, koulukiusaamistilanteet, lapsen muihin kohdistama väkivallalta esim. aistikuormituksesta johtuvista syistä sekä perheväkivallalta.

Palvelujärjestelmässä pitää olla nollatoleranssi väkivaltatilanteissa. Henkilökunnalle tulee järjestää puheeksiottamisen kouluttamista sekä tuen tarjoamista väkivaltaiselle lapselle ja nuorelle.

5. Lasten ja perheiden sosiaali- ja terveystalvet

Osiassa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Laaditaan toimintasuunnitelma päihteillä oireilevien lasten ja nuorten tukemiseksi. Päihdehaitat kasautuvat entistä selkeämmin pienelle osalle lapsia ja nuoria, ja lasten ja nuorten päihdepalvelut on toisaalta järjestetty valtakunnallisesti hyvin hajanaisesti. Päihteillä oireilevien nuorten kanssa tehdään työtä esimerkiksi kolmannella sektorilla ja etsivässä nuorisotyössä, mutta systemaattiset, lapsilähtöiset tuki- ja kuntoutuspolut ovat puutteellisia tai puuttuvat kokonaan. Uudistetun päihdestrategian linjaukset tulee ulottaa mahdollisimman vaikutuksellisesti lasten ja nuorten tukemiseen, jotta päihteillä

oireilevien lasten ja nuorten oikeus tarvitsemaansa tukeen toteutuu laadukkaasti, systemaattisesti ja alueellisesti tasa-arvoisesti.

- ◆ Toteutetaan selvityshanke ja laaditaan opas palveluiden saavutettavuudesta lapsille ja nuorille. Palveluiden saavutettavuus on olennaista lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Lisää tietoa kuitenkin tarvitaan, jotta lasten ja nuorten kokemukset palveluista, niiden saavutettavuudesta ja laadusta saadaan huomioitua palvelujen kehittämisessä lähivuosina. Samalla on tärkeää varmistaa, että lapset ja nuoret saavat esimerkiksi opiskeluhuollon kautta tietoa eri palveluista ja mahdollisista avun kanavista. Selvitystyön perusteella tunnistetaan palvelujen saavutettavuuteen ja laatuun liittyvät ongelmakohdat lasten ja nuorten näkökulmasta, ja kehitetään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa lapsille ja nuorille tarkoitettu opas ("Mistä saan apua").
- ◆ Laaditaan yhtenäinen toimintamalli ensitiedon antamiseen. Ensitiedolla tarkoitetaan tietoa, joka annetaan perheelle, kun perheenjäsenet kohtaavat lapsen tai sikiön sairauden tai vammaisuuden. Tutkimuksissa on todettu, että sillä, miten ensitieto annetaan, on suuri merkitys vanhempien ja lapsen suhteeseen varhaisessa vuorovaikutuksessa. Vanhemmat tarvitsevat tietoa lapsen vammasta ja siitä, miten lapsen kehitystä parhaiten tuetaan. Perheen ja ammattilaisten yhteistyölle luodaan pohja ensitiedon antamisen yhteydessä. Ensitiedon antamiseen tarvitaan koko maan kattava yhtenäinen malli, jotta perheet voivat yhdenvertaisesti saada apua ja tukea odottamattomassa ja haastavassa elämäntilanteessaan. Kun lapsen ja perheiden palvelut koordinoidaan ja integroidaan alusta lähtien lasta ja perhettä aidosti hyödyttäväksi kokonaisuudeksi, vahvistetaan lasten ja perheiden omia voimavaroja, elämäntilanteen ja osallisuuden ja kohdatuksi tulemisen kokemuksia.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Erilaisten materiaalien valmistelussa tulee huomioida myös selkokieltä ja muita kommunikoinnin tukikeinoja tarvitsevat henkilöt. (paitsi lapset ja nuoret myös ensitietoa saavat perheet, joissa esimerkiksi vanhempien äidinkieli ei välttämättä ole suomi), eli tietoa esim. päihdehaitoista ja muista palveluista tarjotaan myös selkokielellä ja muilla kommunikoinnin tukikeinoilla.

Selvityksessä tulee huomioida vammaisten lapsille ja nuorille soveltuvien päihdepalvelujen saatavuus.

Ensitiedon tarve voi syntyä eri ikävaiheissa ja muutos/siirtymävaiheissa. On tärkeä huomioida alueellinen näkökulma ja alueelliset vahvuudet ensitiedossa (esim. maaseutu/kaupunki ja niiden merkitys kokemukselle. Alueilla on erilaisia palveluja ja tapoja, joista monet myös toimivia.

Järjestöt ja vertaiset on tärkeä ottaa mukaan toimintamallin kehittämiseen. On tärkeää myös hyödyntää koulutettuja kokemusasiantuntijoita sekä vertaistukea sekä ohjata myös 3. sektorin palveluiden piiriin.

6. Varhaiskasvatus ja koulutus

Osiossa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Laaditaan opettajille ajantasainen materiaalipaketti lapsistrategiasta ja lasten oikeuksista. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtion varmistamaan, että lapset ja nuoret saavat tietoa omista oikeuksistaan, ja järjestötoimijat ovat tehneet erinomaista työtä oppimateriaalien tarjoamiseksi eri ikäryhmien lapsille ja nuorille. Nyt

on hyvä aika varmistaa oppimateriaalien ajantasaisuus ja kattavuus sopimusveloitteen täysimääräiseksi toimeenpanemiseksi. Myös kansallisen lapsistrategian linjaukset ja tavoitteet on syytä sisällyttää materiaaliin, ja materiaalin saavutettavuus on hyvä varmistaa.

- ◆ Toteutetaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen pilottihankekokonaisuus. Oikeusministeriössä ja opetus- ja kulttuuriministeriössä käynnissä oleva demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen pilottihanke auttaa toteuttamaan lapsistrategian linjauksia sekä strategian visiota. Molemmissa painotetaan lasten osallisuutta sekä sitä tukevaa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta lasten kehityksessä ja kasvussa aktiiviseen kansalaisuuteen ja täysimittaiseen yhteiskunnalliseen toimijuuteen. Tämä pilottihanke on sidottava lapsistrategian toimeenpanoon ja sille on varmistettava riittävät resurssit.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Korostamme huomioimaan materiaalien selkokieliisyyden, kuvatuen ja muut kommunikoinnin tukikeinot. Materiaaleihin tulisi liittää myös ideoita sisältöjen toiminnalliseen käsittelyyn lasten ja nuorten kanssa. Toiminnallisuudella edistetään lasten ja nuorten kokemusperäistä oppista ja rohkaistaan osallisuuteen.

Toivomme myös huomioimaan YK:n vammaissopimuksen osana demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta.

7. Perheen riittävä toimeentulo sekä perheen ja työn yhteensovittaminen

Osiossa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Puututaan lapsiperheköyhyyteen ja syrjäytymiseen eurooppalaisen lapsitakuun mukaisesti. Parlamentaarinen komitea korosti linjauksissaan lapsiperheköyhyyden vähentämisen tärkeyttä. Tämä tavoite on sopusoinnussa Euroopan unionin lapsen oikeuksien strategian ja eurooppalaisen lapsitakuun kanssa, ja siksi sen edistäminen on perusteltua sitoa lapsitakuun toteutukseen.
- ◆ Toteutetaan vaikuttamiskampanja yksityisen sektorin toimijoiden kanssa työn ja perheen yhteensovittamisesta. Lapsi- ja perhemyönteinen Suomi edellyttää joustavaa työn ja perheen yhteensovittamista ja lapsi- ja perhemyönteistä työelämää. Samalla kuin jo käynnissä oleva työ esimerkiksi perhevapaaudistuksen parissa parantaa edellytyksiä työn ja perheen yhteensovittamiselle, myös yksityisen sektorin toimijoilla on tärkeä rooli. Vaikuttamis- ja viestintäkampanja yhteistyössä yksityisen sektorin toimijoiden kanssa on omiaan levittämään hyviä käytäntöjä ja ymmärrystä lapsi- ja perheystävällisestä työelämästä koko yhteiskunnan asiaksi.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Vammaisten lasten perheille on taattava tukipalveluita, kuten tilapäishoitoa, joka tukee perheen jaksamista sekä työn ja perheen yhteensovittamisessa. Palvelut mahdollistavat myös työn ja perheen yhteensovittamisen esim. kotipalvelu sosiaalihuoltolain mukaisena peruspalveluna.

Toivomme, että selvitetään vammaislapsiperhe-elämän ja työelämän yhteensovittamisen haasteita ja hyvä käytäntöjä, joilla niitä on ylitetty. On myös selvittävä työnantajan näkökulma, osa-aikatyön haasteet ja siihen liittyvä byrokratia.

Myös ammattilaisten asenteisiin on tärkeää vaikuttaa. Jos perhe ei saa palvelua, se voi estää työnteon.

8. Lasten läheis- ja vertaissuhteet

Osiassa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Toteutetaan digitoimijoiden kanssa vaikuttamiskampanja lapsen oikeuksista ja yksityisyyden suojasta. Lapsen oikeuksien toteuttaminen digitaalisissa ympäristöissä edellyttää monialaista yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Lapsen oikeudet ja yksityisyyden suoja digitaalisissa ympäristöissä ovat saaneet huomiota muun muassa vuorovaikutus- ja turvataitojen myötä, ja monet alan toimijat ovat omaksuneet tahoillaan hyviä toimintamalleja erilaisissa lasten ja nuorten käyttämässä digitaalisen median palveluissa. Tätä vaikuttamis- ja viestintätyötä olisi syytä koota yhteen ja yhdistää kansallisen lapsistrategian toimeenpanoon yhteisellä vaikuttamiskampanjalla.
- ◆ Toteutetaan poikkihallinnollisesti tutkimushanke syrjäytymisvaarassa olevien ja osattomien lasten ja nuorten tilanteen selvittämiseksi. Syrjäytymisvaarassa olevien ja osattomien nuorten turvallisuuspääoma voi olla vähäistä, jolloin he eivät osaa hakea tai saa apua haasteisiinsa. Turvallisuuspääoman vahvistamisella nuori pystyy tunnistamaan paremmin erilaisiin turvallisuusuhkia ja reagoimaan niihin: hakemaan ja pyytämään apua, välttämään riskikäyttäytymistä, tietämään apua olevan saatavilla ja tunnistamaan aikuisten ongelmallista käyttäytymistä. Tätä turvallisuuspääomaa edistetään yhtenä sisäisen turvallisuuden kansallisen yhteistyöryhmän painopistealueista. Sisäministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteisessä tutkimushankkeessa kootaan yhteen kohderyhmäkohtaista tutkimustietoa ja luodaan menetelmä, jolla voidaan pitkäjänteisesti seurata syrjäytymisvaarassa olevien ja osattomien nuorten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista. Tämä työ on vaikutuksellinen tapa vahvistaa haavoittuvassa asemassa olevien nuorten oikeuksia käytännössä ja siksi se on syytä sitoa yhteen kansallisen lapsistrategian toimeenpanon kanssa.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Moni selkokieltä tarvitseva henkilö ja kaikki puhevammaiset henkilöt ovat syrjäytymisvaarassa. Jotta tutkimuksessa tulee esiin myös selkokieltä tarvitsevien sekä puhevammaisten henkilöiden näkemys, siinä tulee huomioida myös selkokieli ja muut kommunikoinnin tukikeinot.

9. Lasten vapaa-aika ja harrastukset

Osiassa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Tehdään yhteistyötä lajiliittojen kanssa hyvien käytäntöjen kehittämiseksi ja levittämiseksi. Vapaa-aika ja harrastukset ovat tärkeitä lasten arjen osia. Parlamentaarinen komitea on korostanut strategian linjauksissa harrastusten merkitystä lasten ja nuorten kannalta, ja painottanut myös lapsilähtöisyyttä ja

mieluiten harrastusten löytämistä. Lapsen kannalta haitallisiin käytäntöihin on puututtava, ja toimijoiden valmiuksia lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi ja muun muassa kiusaamisen ehkäisemiseksi on kehitettävä. Seurojen ja lajiliittojen kanssa tehtävä yhteistyö on tässä vaikuttava keino vakiinnuttaa hyviä käytäntöjä.

- ◆ Toteutetaan pilotti etsivästä harrastustoiminnasta ja nuorisotyön yhteistyömallista harrastamisen Suomen mallissa yhteistyössä kuntien kanssa. Harrastamisen Suomen malli tukee kaikkien lasten oikeutta myönteiseen tulevaisuuteen ja heidän osallisuuttaan yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Jos osa lapsista jää tässäkin mallissa huomiotta ja kuulematta, se heikentää heidän mahdollisuuksiaan kiinnittyä toimintaan ja harrastamiseen ja saattaa lisätä kasautuvaa syrjään jäämistä tai rikoksilla ja päihteillä oireilua. Tässä pilotissa kokeillaan, vahvistetaan ja mallinnetaan etsivää harrastustoimintaa yhdessä nuorisotyöntekijäresurssin kanssa ja tavoitetaan siten kohderyhmää, joka helposti muutoin jää harrastusten ulkopuolelle. Helsingissä ja muissa valituissa kunnissa toteutettava pilotti auttaa selvittämään haavoittuvassa asemassa olevien lasten kynnyksiä harrastamiseen ja mallintamaan tapoja, joilla lasten ja nuorten kannustaminen sekä sosiaalinen vahvistuminen toteutuisi harrastustoimijoiden työssä nykyistä vahvemmin.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Ehdotamme, että lisätään harrastustoiminnan ohjaajien osaamista kohdata erityistarpeisia lapsia ja nuoria. Tukea tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla usein motivaatio harrastaa on kohdillaan, mutta mahdollisuudet harrastamiseen eivät ole yhdenvertaiset. Tätä edistäisi ohjaajien lisäkouluttaminen erityistarpeisten lasten ja nuorten kohtaamiseen.

Tulee huomioida lasten ja nuorten eri intressit. Mielekäs vapaa-aika ei ole vain liikuntaa vaan värikäs kirjo erilaista toimintaa. Käytäntöjä täytyy kehittää kaikessa lapsille ja nuorille suunnatussa harrastus- ja vapaa-ajantoiminnassa. Rakennetaan käytäntöjä, jotka mahdollistavat harrastamisen kokeilemisen tuetusti rauhassa ja yksilölliset erityispiirteet huomioiden.

10. Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi

Osiossa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Kootaan kattava tietopohja lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja koronakriisin vaikutuksista siihen. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit on koottu yhteen opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa 2011:3. Tätä indikaattorityötä on syytä vakiinnuttaa ja syventää osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa. Samalla olisi arvioitava, mitä pitkäaikaisia vaikutuksia koronakriisillä on lasten ja nuorten hyvinvointiin ja miten indikaattoreita ja tietopohjaa olisi tarpeen kehittää. Työ olisi sidottava yhteen myös perus- ja ihmisoikeusindikaattorien kanssa ja sitä tulisi edistää yhteistyössä indikaattorityön toimijoiden kanssa.
- ◆ Toteutetaan lapsibudjetoinnin kehittämistä koskeva toimenpide lapsibudjetointityöryhmän ehdotuksen mukaisesti. Valtioneuvoston kanslia on asettanut työryhmän kehittämään lapsia koskevaa budjetointia ensin pilotilla vuoden 2022 talousarviossa ja myöhemmin budjetoinnin vakiinnuttamisella. Työryhmän raportti valmistuu toukokuun 2021 lopussa, ja siinä esitettävien toimenpiteiden edistämiseen on syytä tehdä varaus kansallisen lapsistrategian toimeenpanossa.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Ei kommentoitavaa.

11. Lapsen oikeus tulla kuulluksi ja saada tietoa

Osiossa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä:

- ◆ Kerrotaan keskeisistä lainsäädäntöuudistuksista lapsille ymmärrettävällä tavalla. Lasten ja nuorten osallisuuden turvaaminen ei ole vain heidän kuulemistaan hankkeiden valmistelun yhteydessä. Pitkäjänteinen osallisuuden tukeminen edellyttää myös lasten tiedonsaantioikeuden toteuttamista sekä lasten ottamista mukaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Lapsistrategian toimeenpanossa valitaan ministeriöissä käynnissä olevista sääntelyhankkeista noin 4–6 lainsäädäntöuudistusta, jotka kiinnostavat lapsia ja nuoria. Kustakin uudistuksesta laaditaan nimenomaan lapsille suunnattu tietopaketti, jonka valmistelussa huomioidaan saavutettavuus sekä vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten asema.
- ◆ Toteutetaan lapsen oikeuksia ja erityisesti lasten osallisuutta koskeva koulutuskokonaisuus ammattilaisille. Lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on tärkeä rooli lasten ja nuorten osallisuuden ja toimijuuden tukemisessa, ja lapsen oikeuksien täysimääräinen ja aktiivinen toteutuminen edellyttää ammattilaisilta niiden osaamista. Tällä hetkellä lapsen oikeuksia koskevasta koulutuksesta Suomessa ovat vastanneet pääsääntöisesti kansalaisjärjestöt omana toimintanaan, mikä ei ole riittävää YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteiden toteuttamiseksi. Lapsen oikeuksien koulutusta on laajennettava kattamaan kaikki lasten ja nuorten parissa työskentelevät sekä heitä koskevia päätöksiä valmistelevat ja tekevät toimijat. Lapsistrategian toimeenpanossa toteutetaan yhteistyössä eri ammattiryhmien kanssa koulutuskokonaisuus, jolla vahvistetaan toimijoiden valmiuksia ja edistetään lapsen oikeuksia ja erityisesti lasten osallisuutta koskevaa osaamista Suomessa.
- ◆ Toteutetaan kampanja, jossa lapsilta ja nuorilta kysytään ideoita heidän oikeuksiaan edistäviksi toimenpiteiksi. Lasten ja nuorten osallisuus on tärkeä arvo kansallisessa lapsistrategiatyössä. Toimeenpanossa on siksi syytä varata tilaisuus lasten ja nuorten omien ideoiden toteuttamiselle. Ideoiden kokoaminen sähköisellä kyselyllä tarjoaa tilaisuuden lasten ja nuorten oikeuksia koskevalle viestinnälle ja kokoaa yhteen tietoa siitä, miten oikeuksia olisi lasten ja nuorten mielestä syytä edistää. Kyselyn perusteella valitaan 2–6 toimenpidettä, jotka toteutetaan osana lapsistrategian toimeenpanoa.

Mitä mieltä olette ehdotetuista toimenpiteistä?

Kannatan näiden toimenpiteiden jatkovalmistelua.

Muutosehdotus tai muu kommentti

On erittäin tärkeää, että kansalaisjärjestöjen osaamista hyödynnetään vahvasti.

Ymmärrettävyydessä on tärkeää huomioida myös selkokieltä tarvitsevat lapset ja nuoret sekä kommunikoinnin tukikeinoja tarvitsevat lapset ja nuoret. Ammattilaisille suunnatussa koulutuskokonaisuudessa on hyvä olla myös osio selkokielestä ja kommunikoinnin tukikeinoista. On todella tärkeää huomioida ammattilaisten oma rooli lapsen ja nuoren kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen mahdollistajina ja tukijoina.

Vastaavasti kampanjassa tulee huomioida myös puhevammaisten lasten ja nuorten äänen kuuluminen.

Kehitysvammaliitto 11.6.2021

Marianna Ohtonen

Toiminnanjohtaja

Susanna Hintsala

Kansalaisuusyksikön johtaja